

Motion till riksdagen
2007/08:T548

av Peter Pedersen m.fl. (v)

IT och bredband

1 Innehållsförteckning

2	Förslag till riksdagsbeslut	2
3	Bakgrund.....	3
4	Den digitala klyftan – tillgänglighet till infrastruktur	3
5	Den digitala klyftan – kunskaper.....	4
6	Den digitala klyftan – e-demokrati.....	5
7	Barn och Internet.....	6
8	Öppen källkod och öppna standarder	7
9	IT och miljö.....	8
9.1	Anta en e-strategi	9
9.2	Hellre optik än trådlöst.....	9

Fel! Okänt namn på

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till en långsiktig strategi för finansiering av en fortsatt bredbandsutbyggnad i landet som möjliggör en tillgång till minst 2 Mb/s i överföringshastighet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att staten måste garantera att människor och företag kan använda höghastighetsuppkoppling motsvarande minst 2 Mb/s till kostnader som är likvärdiga med dem som återfinns i tätorter.
3. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag till en strategisk plan för hur statens ägande av bredband kan öka.
4. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag till hur kommunen i samarbete med staten kan öka utbudet av IT-teknik på bibliotek och skolor.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att människor som inte vill eller kan använda sig av IT-tekniken inte får diskrimineras.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att överväga inrättandet av en Internetombudsman som ges starka befogenheter att verka och ingripa för att skydda främst barns integritet, intressen och hälsa från skadlig inverkan och utnyttjande via Internet.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ge Skolverket i uppdrag att utarbeta en vägledning för hur skolor kan skapa en trygg användning av IT och Internet samt aktivt informera om denna vägledning.¹
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att de statliga myndigheterna senast den 1 juli 2008 till regeringen ska ha lämnat förslag på hur de senast den 1 januari 2010 kan ha övergått till ett system med öppen källkod.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att fatta ett principbeslut om att samtliga statliga myndigheter senast den 1 januari 2010 ska ha gått över till ett system med öppna standarder.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att Sverige agerar i ISO så att standardiseringar inom IT-teknik görs fria och oberoende från företags-specifika standarder.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att användningen av IT ska styras så att miljöpåverkan minskar.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att kommuner i sina tätorter inte bygger upp trådlösa bredband utan i stället använder sig av markbundet bredband.

¹ Yrkande 7 hänvisat till UbU.

3 Bakgrund

Med politiska beslut måste vi se till att alla har möjlighet att använda sig av IT och bredband (elektronisk kommunikation). Samtidigt får inte de människor som inte vill eller kan använda IT diskrimineras. Staten ska ta ansvar för att alla i hela landet får tillgång till IT till likvärdig kostnad. Den personliga integriteten måste säkras vid användandet.

Den digitala utvecklingen går allt snabbare och det blir allt viktigare att kunna använda IT. Med denna teknik kan vi förenkla och förbättra vardagen, underlätta kontakter med myndigheter och företag och samtidigt göra miljövinster. Men risken för en växande klyfta mellan de som kan/vill använda IT och de som inte kan/vill är uppenbar.

Genom ett statligt ansvar kan dock utvecklingen bli mycket positiv och leda till att vardagen förenklas för de flesta. Vi vill att den offentliga sektorn ska gå före och vara ett föredöme på området genom att övergå till öppna källkoder och öppna standarder.

Förutom ett stärkt konsumentskydd mot IT-relaterade bedrägerier när det gäller handel på nätet måste också integritetsskyddet stärkas. Man ska inte behöva vara rädd för att de elektroniska fotsår man lämnar efter sig ska kunna användas och störa den personliga integriteten. Därför är vi motståndare till den nya lagen om datalagring.

4 Den digitala klyftan – tillgänglighet till infrastruktur

I regeringens proposition 2004/05:175 Från IT-politik för samhället till politik för IT-samhället står: ”En effektiv och säker fysisk IT-infrastruktur med hög överföringskapacitet skall finnas tillgänglig i hela landet, bl.a. för att ge människor tillgång till interaktiva offentliga tjänster”. Propositionen är ett resultat av samarbetet mellan v, mp och s under förra mandatperioden.

För att alla ska kunna tillgodogöra sig den nya tekniken måste den finnas tillgänglig för alla. Att bygga bredband går inte av sig självt. Marknaden har inte klarat av att förse hela landet med bredband. Staten har förmedlat åtskilliga miljarder kronor till att bygga bredband. Men fortfarande finns det vita fläckar i landet där man saknar denna infrastruktur. Vi anser att människor ska kunna leva kvar där de bor och en utbyggd IT-infrastruktur underlättar detta.

För att inte förstärka klyftan mellan tätbebyggda områden och glesbygd måste staten ta ansvar för att alla kan få tillgång till bredband, vilket betyder en överföringskapacitet som i alla fall inte är lägre än 2 Mbit. Vi föreslog därför i motion 2006/07:T356, att regeringen skulle återkomma med en långsiktig strategi för utbyggnad och finansiering av en fortsatt bredbandsutbyggnad i landet. Utskottet avvisade vårt förslag med hänvisning till att de frågor

Fel! Okänt namn på

som anförs i motionen redan ”är uppmärksammande i det pågående arbetet och torde därför på sikt bli tillgodosedda”.

Det är glädjande att utskottet sätter sådan tillit till att regeringen vill genomföra det som Vänsterpartiet förespråkar, men vi känner oss inte riktigt lika säkra som utskottet verkar vara. Förvisso har regeringen tillsatt en utredning om bredband i små orter och på landsbygd, vilket är bra, eftersom det var precis det som vårt förslag bl.a. gick ut på, men i direktivet finns inget om vikten av att utbyggnaden garanterar en tillgång till minst 2 Mb/s i överföringshastighet. Regeringen bör därför lägga fram en långsiktig strategi för utbyggnad och finansiering av en fortsatt bredbandsutbyggnad i landet som möjliggör en tillgång till minst 2 Mb/s i överföringshastighet. Detta bör ges regeringen till känna.

Det är också viktigt att kostnaden för att använda datakommunikationer är likvärdig över hela landet. Staten måste garantera att människor och företag kan använda höghastighetsuppkoppling motsvarande minst 2 Mb/s till kostnader som är likvärdiga med dem som återfinns i tätorter. Detta bör ges regeringen till känna.

Infrastruktur är nästan alltid en kollektiv nytting och av sin natur olämplig att driva och äga på kommersiell grund. Den samhällsekonomiska nyttan är mycket större med ett gemensamt ägande. Därför är järnvägar, vägar, tele-
nät, kassaservice m.m. självklara delar i statens förvaltning. Bredband skiljer sig inte i sak från detta. Det är en infrastruktur likt järnvägar, dvs. det är inte rationellt att bygga fler optiska kablar bredvid varandra bara för att öka konkurrensen. Risken med en infrastruktur som vilar på kommersiell grund är ett snävt företagsekonomiskt perspektiv, som mycket väl kan gynna det egna företaget, men inte allmänheten. Därför bör den samhälleliga kontrollen och ägandet över infrastruktur stärkas, så att inte enskilda individer hamnar i kläm. Regeringen bör därför återkomma med en strategisk plan för hur statens ägande av bredband kan öka. Detta bör ges regeringen till känna.

5 Den digitala klyftan – kunskaper

IT kan leda till ett klassamhälle med stark kontroll och utslagning eller till ett demokratiskt samhälle med stor delaktighet. Därför är det viktigt att vi fattar rätt politiska beslut så att alla får en chans att använda IT. Nästan en tredjedel av befolkningen saknar tillgång IT och Internet hemma. Det kan bero på att vissa saknar intresse av skaffa sig den nya tekniken, men kan lika väl vara orsakat av att de inte har praktisk tillgång till den eller saknar ekonomiska förutsättningar för det. Det kan handla om korttidsutbildade, arbetslösa, pensionärer, invandrare eller funktionshindrade. Detta måste motarbetas med olika riktade åtgärder från statens sida. Det är nödvändigt med stora informationssatsningar från exempelvis studieförbund, folkhögskolor och utbildningsradion för att skapa en bred delaktighet för alla. Folkbildningsförbundet har ett förslag om att starta informations- och utbildningsprojekt som skulle aktivera de människor som inte har tillgång till eller av olika anledningar inte

använder sig av Internet. Utbildningen är tänkt att ske via främst TV (utbildningsradion) och i form av studiecirkel. Vi finner det förslaget intressant och vill att staten avsätter medel till Folkbildningsförbundet. Vi har därför i motion 2007/08:Kr279 med anledning av prop. 2007/2008:1 utgiftsområde 17, avsatt 100 miljoner kronor för detta ändamål.

Den s.k. hem-pc-reformen var viktig när den introducerades. Den var en del i att minska IT-klyftan i samhället. Den har dock nu spelat ut sin roll och målgruppen för reformen bör ändras. Vi måste nu hitta ett sätt att med statliga medel även stödja de människor som befinner sig utanför arbetslivet.

Det finns en rad områden som kan bidra till att minska den digitala klyftan. Ett område är skolan. En satsning på lärarna och skolan är avgörande för att minska klyftorna. Barn växer upp i hem med olika grad av IT-kunskaper och tillgång till IT. Därför ska IT vara en naturlig del i skolans arbete och ett av flera pedagogiska verktyg för att nå målen i läroplanen. Skolan kan här fylla en kompensatorisk funktion. Ett annat område är inom jämställdheten, där det finns behov av att utarbeta ett jämställdhetsprogram för IT-politiken. Ett tredje område berör vikten av att skynda på olika utvecklingsprojekt med inriktning på IT-användning för funktionshindrade. Ett fjärde område handlar om att erbjuda tjänster på olika språk och som riktar sig till våra nya svenskar. Inom dessa områden pågår det satsningar och projekt, men vi vill peka på att denna process måste få en snabbare utveckling.

Samhället måste se till att alla har möjlighet att utnyttja tekniken inom lokala mediecenter på bibliotek och skolor. Det offentliga samhällets information och fakta ska ha hög tillgänglighet. Modern teknik på arkiv, museer och bibliotek har därför en stor betydelse. Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med ett förslag till hur kommunerna i samarbete med staten kan öka utbudet av IT-teknik på bibliotek och skolor. Detta bör ges regeringen till känna.

6 Den digitala klyftan – e-demokrati

IT-tekniken är ett kraftfullt redskap för ökad tillgänglighet, öppenhet, insyn och effektivitet i den offentliga förvaltningen. Tilltron till politikerna i Sverige är alltför låg. Ökad öppenhet kring riksdag, regering, statliga verk och kommuner kan förbättra det förtroendet.

Funktionen e-post har antagligen gjort att medborgarnas åsikter lättare når fram till beslutsfattarna. Genom att skicka e-post har man direktkontakt med de förtroendevalda och det är en lättare kommunikation än att själv ringa upp eller skriva brev.

E-tjänster kan därför hjälpa till i det demokratiska arbetet genom att medborgarna har större möjlighet till insyn i beslutsprocessen och informationen blir mer lättillgänglig. Beslutsfattarna har också större möjlighet att föra ut information och rådfråga medborgarna.

Samtidigt är det oerhört viktigt att de människor som inte vill eller har tillgång till IT-tekniken inte diskrimineras. IT-inriktade tjänster som berör post-

Fel! Okänt namn på

och bankärenden, deklarationer, köp av biljetter, information av olika slag måste även i fortsättningen erbjudas utanför nätet. Människor som inte vill eller kan använda sig av IT-tekniken får inte diskrimineras. Detta bör ges regeringen till känna.

Detta krav framförde vi i motion 2006/07:T356. Trafikutskottet svarade (bet. 2006/07:TU11) att man instämde i motionens krav, men avlog motionen med hänvisning till att utskottet "förutsätter att regeringen fortsätter att aktivt arbeta med dessa frågor". Eftersom utskottet i sak inte bemötte kravet återupprepar vi det.

Den nya myndigheten för förvaltningsutveckling är viktig för att utveckla 24-timmarsmyndigheten. Människor kan själva välja när de vill använda sig av tjänsterna och tjänsterna är öppna dygnet runt. Det förenklar därmed vardagen för människor, samtidigt som det blir billigare. Men även här måste samhället vara observant på den sociala dimensionen. Människor som är ovana kan känna otrygghet och vill ha kvar en människa att prata med. Det är alltså viktigt att det finns alternativ till e-tjänster i framtiden.

7 Barn och Internet

Internet har stor genomslagskraft på gott och ont bland barn och ungdomar. Därför är det viktigt med insatser för att skydda barn mot att på olika sätt utnyttjas via Internet. Det kan t.ex. handla om åtgärder mot otillbörlig reklam och barnpornografi.

Det är sedan den 1 januari 1999 förbjudet i svensk lagstiftning att inneha barnpornografi. Denna kriminalisering var ett viktigt och nödvändigt steg för att kunna bekämpa dem som vill utnyttja barn sexuellt, men detta steg var inte tillräckligt. Lagen har luckor som de som ägnar sig åt barnpornografi har upptäckt och använder som kryphål för att undgå lagens mening. Det är viktigt att dessa tekniska kryphål täpps igen eftersom det allra mesta av all handel och barnpornografianvändning sker via Internet.

Det finns förslag på att inrätta en Internetombudsman med möjlighet att ingripa. Vänsterpartiet föreslog det förra året, men trafikutskottet valde att i sak inte bemöta kravet. Riksdagen bör därför ge regeringen i uppdrag att överväga inrättandet av en Internetombudsman som ges starka befogenheter att verka och ingripa för att skydda främst barns integritet, intressen och hälsa från skadlig inverkan och utnyttjande via Internet. Detta bör ges regeringen till känna.

Det finns många frivilligorganisationer som för en förhållandevis framgångsrik kamp mot barnpornografi och prostitution på nätet. I samarbete med polisen och Internetoperatörer har de lyckats släcka ned tusentals sidor och sprängt nätverk, vilket också lett till fällande domar. Organisationen ECPAT har t.ex. uppmärksammat att många barn inte alltid förstår vikten av att vara försiktiga i kontakten med personer de träffar på Internet eller vilka konsekvenserna kan bli av att lägga ut bilder på sig själv. Speciellt unga flickor kan hamna i besvärliga utpressningssituationer och på grund av skam och rädsla

få svårt att berätta för någon anhörig om det som hänt. Då frågorna oftast inte berörs i skolundervisningen förebyggs inte liknande situationer och inte heller blir de elever som redan har drabbats hjälpta.

Med tanke på att tillgången till datorer och Internet är så omfattande för skolelever och att datorn nästan dagligen används i undervisningen, anser ECPAT att det borde vara en självklarhet att skolan tar sitt ansvar och lär eleverna hur de ska förhålla sig till Internet. Vi delar den åsikten. Det handlar inte om att lägga på skolan fler arbetsuppgifter utan att de metoder som används ska vara säkra. Det flesta anser att det är en självklarhet att en elev får en utbildning i hur man ska agera och förhålla sig i en kemisal innan hon/han börjar att experimentera. Sker inte det så riskerar barnet att drabbas av skador. Då det föreligger risk för skador (mest mentala, men kan även leda till fysiska) i samband med IT-användning och Internet bör eleverna få utbildning i hur de ska förhålla sig till Internet så att inte de inte själva eller någon annan tar skada. Regeringen bör ge Skolverket i uppdrag att utarbeta en vägledning för hur skolor kan skapa en trygg användning av IT och Internet samt aktivt informera om denna vägledning. Detta bör ges regeringen till känna.

8 Öppen källkod och öppna standarder

För IT-användare är det väsentligt att programmen är möjliga att ta del av, använda och utveckla. Alla de program som i dag används (ordbehandlare, kalkylprogram, andra Office-motsvarigheter, e-postprogram, kalenderhantearare, bildbehandling, web-browsers, m.m.) finns även i öppna versioner. Att använda öppen mjukvara innebär en rad fördelar. Öppen mjukvara innebär att det står användaren fritt att ändra i mjukvaran, vilket gör att t.ex. staten fritt kan anpassa den efter behov. Öppen standard är när det finns en enighet om att använda sig av samma teknikstandard.

Vi anser att IT måste vara ett utvecklingsområde där alla ges tillgång att fritt utveckla sin kreativitet, där man har en chans att använda program efter eget huvud, där varje människa har rätt att anpassa program efter det behov man har, där jag som individ har rätt dela med mig av program och information samt att det finns en möjlighet för varje människa att förbättra och utveckla ett program. I dag är denna frihet delvis beskuren och styrd av multinationella företag, som utan kontroll av demokratiska organ ensamma kan bestämma utifrån ett snävt vinstperspektiv. Utifrån ett jämlikhetsperspektiv kan inte information vara begränsad till privata företags intressen. Öppna källkoder och standarder blir därmed en demokratifråga.

Ofta har öppna mjukvaror utvecklas av intresseorganisationer, företag och frivilliga entusiaster. Det finns inget som pekar på att öppna system skulle hålla en sämre kvalitet, tvärtom verkar de oftast överträffa den kommersiella kvaliteten. Dessutom verkar det finnas en stor besparingspotential för staten att övergå till öppna system. Danmark har fattat beslut om att de offentliga myndigheterna senast den 1 januari 2008 ska ha gått över till öppna källkoder och öppna standarder. En beräkning visar att det leder till en besparing för

Fel! Okänt namn på

statskassan med 500 miljoner kronor. Det finns även positiva säkerhetsaspekter att beakta vid en övergång till öppna system. Genom öppna system minskar vårt beroende av enskilda företag, vilket ökar Sveriges frihetsgrad. Statliga myndigheter är i dag sårbara ifall det av någon anledning inte skulle vara möjligt att få tillgång till Microsofts produkter. Ska t.ex. hela Sverige stanna bara för att USA/Microsoft och EU inte kommer överens om licenser?

Vi är mot bakgrund av ovanstående positiva till öppen källkod, då detta kan minska kostnaderna för IT-användningen och beroendet av proprietära programvaror. Den offentliga sektorn bör gå före och vara ett föredöme inom detta område. De statliga myndigheterna ska senast den 1 juli 2008 till regeringen ha lämnat förslag på hur de senast den 1 januari 2010 kan ha övergått till ett system med öppen källkod. Detta bör ges regeringen till känna.

Öppna standarder ger möjlighet till ett ökad samutnyttjande mellan myndigheter och anpassningar till det egna behovet. Dessutom ökar det allmänhetens tillgänglighet. För att verkligen visa på riksdagens politiska vilja och inriktning i denna fråga föreslår vi att det fattas ett principbeslut om att samtliga statliga myndigheter senast 1 januari 2010 ska ha gått över till ett system med öppna standarder. Detta bör ges regeringen till känna.

Kravet om dels öppna källkoder, dels öppna standarder inom offentlig förvaltning framförde vi i vår motion 2006/07:T386. Trafikutskottet valde att i sak inte bemöta de konkreta förslagen, utan hänvisade i allmänna ordalag till något slags pågående arbete inom Regeringskansliet. Sedan dess har det skett en viss förskjutning i de borgerliga partiernas inställning och även regeringen visar, åtminstone muntligt, att man har ett visst intresse för öppen källkod eller öppna standarder. Men eftersom det ännu inte konkretiseras någonstans, vidhåller och upprepar vi vårt krav från förra året.

Oroande signaler har framkommit när det gäller standarder för dokumentformat. Microsoft vill göra sin standard, Office Open XML, till en ISO-standard, vilket då på ett märkligt sätt kopplar en standard till ett speciellt företag. Internationella standarder bör inte ha så tydliga företagskopplingar till enskilda företag. Mot det står ett annat stort format, ODF, som är internationellt utvecklat och inte ägs av något enskilt företag. Sverige ingår som ett av 100 länder i ISO. Regeringen bör tillse att Sverige agerar i ISO så att standardiseringar inom IT-teknik görs fria och oberoende från företagspecifika standarder. Detta bör ges regeringen till känna.

9 IT och miljö

IT kan minska pappersåtgång och lokal och transportbehov – men det sker inte av sig självt. För att IT ska minska transportbehoven krävs en aktiv styrning. IT är inte bara ett sätt att minska transporter utan också ett sätt att göra transporterna säkrare. IT kan även skapa förutsättningar för distansarbete och därmed en minskning i antalet fysiska arbetsresor. Vi vill att användningen av IT ska styras så att miljöpåverkan minskar.

9.1 Anta en e-strategi

I en annan motion föreslår vi att det inrättas en transporthierarki, som ska genomsyra beslut som rör kommunikationer. Grunden för en sådan hierarki är att de olika transportslagens ekologiska hållbarhet och förmåga verkligen leder mot ekologisk hållbarhet. Vid behov av kommunikation måste man först ställa sig frågan om det är nödvändigt att fysiskt förflytta sig. Om det finns behov av att förflytta sig i det fysiska rummet bör man i första hand använda sig av gång eller cykel. Är det inte möjligt ska kollektiva transportmedel användas såsom buss, spårtrafik och järnväg. Därefter kommer vägtransporter och då i första hand de som drivs med drivmedel som inte påverkar miljön negativt. I sista hand ska flyg användas.

Med en utgångspunkt i en transporthierarki blir det tydligt att redan den första frågan, dvs. om man överhuvudtaget behöver förflytta sig eller inte, ger en uppfattning av potentialen inom IT-sektorn. Med t.ex. videokonferenser, telekonferenser och distansarbetare minskar behovet av de fysiska transporterna och därmed minskar miljöbelastningen.

Världsnaturfonden har i en rapport visat att IT-sektorn snabbt kan minska koldioxidutsläppen i EU med 50 miljoner ton genom ganska enkla IT-lösningar. Det är t.ex. åtgärder som vi nämnt här ovan, men även virtuella telefonsvarare, webbaserade skatteuttag, m.m bidrar till minskningen. 50 miljoner ton motsvarar utsläppen från transportsektorn i Finland och Österrike, vilket indikerar att det inte är en obetydlig storlek det handlar om. Av WWF:s rapport framgår att om hälften av alla anställda i EU skulle ersätta ett fysiskt möte med en telekonferens, skulle utsläppen av koldioxid minska med drygt 2 miljoner ton koldioxid. Skulle 20 % av alla affärsresor ersättas med en videokonferens skulle det reducera utsläppen med drygt 22 miljoner ton koldioxid. De virtuella mötena kan alltså kraftigt reducera utsläppen.

Vi tror väldigt mycket på IT-sektorns roll i att minska koldioxidutsläppen. Men för att möjliggöra en sådan utveckling krävs dock en samlad handlingsplan och en övergripande strategi från regering och riksdag. Sverige behöver både i det egna landet och i EU sätta upp mål för en sådan strategi samt konkretisera vilka medel som ska användas för att nå de uppsatta målen. Regeringen bör därför till riksdagen återkomma med ett förslag om en e-strategi för IT-sektorn som ska syfta till att minska behovet av transporter och därmed minska klimatpåverkan. Detta bör ges regeringen till känna.

9.2 Hellre optik än trådlöst

Människor ska inte behöva utsättas för mer strålning än vad som är absolut nödvändigt. Att tätorter vill använda sig av trådlösa bredband tycker vi därför är märkligt. Vi kan förstå om det krävs sådana lösningar i glesbygd, där det kan röra sig om stora summor med en fysisk infrastruktur. Men den extra kostnad som kan uppstå med vanligt bredband (via kabel) anser vi vara skäligen för att hävda försiktighetsprincipen. Regeringen bör verka för att kommuner i

Fel! Okänt namn på

sina tätorter inte bygger upp trådlösa bredband, utan i stället använder sig av markbundet bredband. Detta ska ges regeringen till känna.

Stockholm den 2 oktober 2007

Peter Pedersen (v)

Ulla Andersson (v)

Wiwi-Anne Johansson (v)

Kent Persson (v)

Marie Engström (v)

Jacob Johnson (v)